

en begeleidster zijn met elkaar in dialoog. Met instemming halen de auteurs de bronnen aan die de psycholinguïst Frank Smith onderscheidt: de semantische (uitgaan van betekenissen, zoals in de natuurlijke methode), de orthografische (verwachting op grond van mogelijke klankcombinaties, door de schrijfters gekoppeld aan verwachting met betrekking tot betekenissen), syntactische (gebruik maken van impliciete taalkennis op basis van gesproken taal) en de visuele. In de meeste teksten voor beginnende lezers spelen visuele kenmerken de hoofdrol. Korte woorden zouden gemakkelijker zijn. Dat resulteert in betekenisloze, wezensvreemde teksten. Daar stelt de alfabetiseringsgroep tegenover: 'Lezen leer je door te lezen'; alle lezen is per definitie begrijpend lezen. Voor het schrijven geldt mutatis mutandis hetzelfde: je schrijft met een doel. Compositie en transcriptie zijn twee aparte vaardigheden. In het reguliere taalonderwijs wordt vooral de transcriptie beoordeeld.

Het laatste hoofdstuk laat zien hoe de eerder beschreven uitgangspunten vorm kunnen krijgen in de alfabetiseringspraktijk. De lessen bevatten soms aardige ideeën, soms doen ze toch weer wat schools aan, zoals het werken met werkbladen en het laten lezen van een samenvatting om de cursisten te inspireren tot het lezen van een boek. Gelukkig staan er niet alleen succesverhalen. Vaak voel je iets van de worsteling van cursisten en begeleiders om samen zin te geven aan de lessen.

Wat nogmaals duidelijk maakt: stempels opdrukken heeft geen zin, aan het werk gaan en knelpunten proberen op te sporen wel. Maar als het basisonderwijs niet wezenlijk het aanvankelijk leesonderwijs aanpakt, is het dweilen met de kraan open. De school produceert haar eigen analfabeten. (Is er misschien een markt voor buitenschoolse alfabetiseringslessen aan jonge kinderen, op woensdagmiddag of eventueel gedeeltelijk onder schooltijd? Laten we wel wezen: hoe belastend dat ook is, het kan ze een hoop ellende besparen.)

Tot slot: Hofmeester en De Waard schreven een helder, prikkelend boekje. Ik kijk reikhalzend uit naar de antwoorden van de wetenschappelijke 'specialisten' op de opgeworpen vragen.

Nel Hofmeester & Els de Waard *Dyslexie, ook maar een woord. Lees- en schrijfproblemen vanuit de alfabetiseringspraktijk bekeken* Uitgeverij Pendoor, Rapenburg 33, 1011 TV Amsterdam. Prijs: f 24,50.

Rob Godfried

TAALVERHALEN. EEN SERIE BOEKJES DIE DE TAAL BESCHOUWEN

Deze serie bestaat uit drie boekjes, bedoeld voor leerlingen van groep 5 tot en met 8 van het basisonderwijs. Bij elk boekje hoort een handleiding voor leerkrachten.

De 'taalverhalen' bevatten veel aanknopingspunten voor taalbeschouwing. Die beschouwing vindt ook plaats door middel van diverse opdrachten aan de kinderen die het verhaal lezen:

- puzzels die ingaan op in het verhaal gepresenteerde verschijnselen en zo de kinderen erover laten nadenken;
- speuropdrachten die de kinderen stimuleren in hun eigen omgeving op zoek te gaan naar bepaalde taalverschijnselen;
- schrijfoopdrachten in de richting van experimenteren met taal.

De hoofdpersonen in de verhalen komen steeds in situaties terecht die vreemde, gekke, opmerkelijke of spannende taalsituaties bevatten. Een paar voorbeelden.

In het eerste boekje (*Een raar verhaal*) komt de hoofdpersoon in de stad ettelijke woorden tegen die niets anders betekenen dan 'winkel': boetiek, hoek, paleis, bar, shop, salon, enzovoort. Dit alles uiteraard met voor- en/of achtervoegsels: 'verfhoek' of 'haarsalon'.

In het tweede boekje (*Streng geheim*) komen de hoofdpersonen via een hoop geheimschrift onder meer terecht bij versluiwend taalgebruik, het onnodig gebruik van moeilijke woorden en niet bestaande woorden (Marten Toonder!). Het bedenken van 'gewone woorden' die je tot scheldwoord kan maken kan een leuk spelletje worden: 'achterlijke achteruitkijkspiegel'! Het derde boekje (*Pop Story*) gaat onder meer over vreemde talen, het verschil over feiten en

meningen in de taal, ritme en (verschillen tussen) kranten.

De auteur, Robert Francissen, lijkt erin geslaagd de verhalen verhalen te laten. Hij heeft ze niet zo volgestopt met voor de taalbeschouwing aardige elementen, dat het verhaal zelf niet meer te pruimen is. Hoewel sommige elementen wat gekunsteld aandoen, blijft het verhaal zelf ook aardig. Of de kinderen het niet storend vinden steeds tijdens het lezen te moeten nadenken over de taligheid van wat ze net gelezen hebben, in plaats van meteen door te kunnen lezen, moet de praktijk maar uitwijzen. Er is nog wel iets af te dingen op sommige invul-achtige opdrachten die de kinderen krijgen.

De handleidingen voor leerkrachten zijn vaak even speels als de boekjes voor de kinderen. Ze staan bol van de voorbeelden uit de dagelijkse werkelijkheid die zonder moeite tot een stukje taalbeschouwing met kinderen zouden kunnen leiden. Het zijn laag-drempelige boekjes, die veel leerkrachten op ideeën zouden kunnen brengen. Er staat bovendien een overzicht in van de in het kinderverhaal voorkomende (althans door de auteur bewust erin gestopte) taal-verschijnselen. Ook het algemene gedeelte over taal en taalbeschouwing is beknopt en helder. De opvatting van de auteur dat belangstelling voor taal de motor van een levenslang leerproces is, sluit goed aan bij de opvattingen van de VON. Dat geldt ook voor zijn praktische aanpak van alledaagse situaties. Zoals die waarin hij de kinderen stimuleert taalfouten in hun omgeving op te sporen: foute zinnen, onzin, wartaal, versprekingen. Maar...: 'Het mogen geen spelfouten zijn. Spelfouten ontdekken is te gemakkelijk.'

Daarom is het jammer dat Francissen met zijn werk bij een uitgever terecht gekomen is die achterop de boekjes meent te moeten schrijven:

'De kinderen kunnen zelfstandig met de boeken werken, bij voorbeeld wanneer er wat tijd over is na het "gewone" taalwerk of in vrijwerkurtjes.' Wat een helden bij Zwijsen! De flaptekstenschrijver heeft van de opvattingen van Francissen kennelijk geen goede nota genomen.

Er is ook gemeend steeds éénderde deel (algemene) informatie in elke handleiding te moeten kopiëren. *Eén* boekje als handleiding voor alle drie kinderverhalen zou natuurlijk veel goedkoper en bovendien nuttiger zijn als overzicht.

Voor de commercie echter minder aantrekkelijk.

Het is toch te hopen dat de boekjes leerkrachten zullen aanzetten de dagelijkse werkelijkheid en taal van de kinderen tot onderwerp van taal(beschouwings)activiteiten te nemen. En dat zij dat gewoon taalwerk zullen noemen.

Robert Francissen *Taalverhalen* Uitgeverij Zwijsen, Tilburg. Leerlingenboekjes f 14,75; handleidingen f 10,-.

Adressen van de auteurs in dit nummer:

Martien de Boer, Tweede Helmersstraat 40hs,
1054 CK Amsterdam

Hans Cohen de Laha,
p/a Stichting Schooladviescentrum,
Ondiep 63, 3552 EB Utrecht

Resy Delnoy, Lankforst 42-16,
6538 HW Nijmegen

Rob Godfried, P. Aertsstraat 108 III,
1074 VT Amsterdam

Els Schellekens, Prinseneiland 32,
1013 LR Amsterdam

Greet Snoodijk, Koningstraat 49,
6811 DH Arnhem

Piet Hein van de Ven,
Oude Groenewoudseweg 226,
6524 WP Nijmegen
